

APROBAT

**Președintele interimar
al Judecătoriei Chișinău**

Constantin Damaschin

RAPORT

generalizat cu privire la aplicarea mecanismului compensatoriu la judecarea cauzelor referitor la condițiile de detenție în temeiul art. 473² Cod Procedură Penală al Republicii Moldova, în coraport cu modificările operate prin Legea nr. 245 din 31.07.2023 (în vigoare la 22 august 2023), examinate de către Judecătoria Chișinău (sediul Ciocana) în perioada 01.09.2023 – 31.12.2024

Conform planului de activitate al Secției generalizare și sistematizare a practicii judiciare (în continuare - *Secția*), din cadrul Direcției generalizare, sistematizare a practicii judiciare și relații cu publicul, și având în vedere actualitatea și importanța respectării normelor legale la judecarea cauzelor penale, *Secția* a elaborat prezentul raport.

Acesta include generalizarea practicii judiciare și analiza datelor statistice privind aplicarea mecanismului compensatoriu în cadrul judecării cauzelor referitor la condițiile de detenție, în temeiul art. 473² din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, în contextul modificărilor legislative din 22 august 2023.

Totodată, raportul abordează aspecte ce țin de respectarea termenului procedural de examinare a acestor cereri, precum și motivele de casare a încheierilor pronunțate de instanța de fond în cauzele respective.

Prezentul RAPORT a fost întocmit în baza datelor extrase din Registrul general al dosarelor, generate prin intermediul Programului Integrat de Gestionare a Dosarelor (PIGD), a încheierilor pronunțate de către judecătorii specializați în examinarea materialelor judecătorești de instrucție, precum și a deciziilor Curții de Apel Centru, adoptate în cadrul examinării contestațiilor împotriva încheierilor instanței de fond.

1. Introducere

- **Scopul prezentului raport generalizat** constă în analiza modului de aplicare de către Judecătoria Chișinău (sediul Ciocana) a mecanismului compensatoriu prevăzut de art. 473² Cod de Procedură Penală al Republicii Moldova, în lumina modificărilor legislative din 22 august 2023, cu accent pe cauzele privind condițiile necorespunzătoare de detenție, examinate în perioada 01 septembrie 2023 – 31 decembrie 2024.

Raportul urmărește să identifice tendințele jurisprudențiale, să evalueze uniformitatea practicii judiciare, să constate eventualele dificultăți de aplicare a normei și să formuleze concluzii și recomandări în vederea eficientizării aplicării mecanismului compensatoriu, asigurând astfel respectarea drepturilor persoanelor aflate în detenție.

- **Contextul legal: prezentarea succintă a mecanismului compensatoriu**
Mecanismul compensatoriu prevăzut la articolul 473² din Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova a fost instituit ca o măsură juridică de remediere a condițiilor inumane

sau degradante de detenție, în concordanță cu standardele Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO) și jurisprudența acesteia, în special în contextul cauzei *Norbert Sikorski c. Poloniei* și a deciziilor similare privind Republica Moldova.

Acest mecanism are ca scop principal oferirea unei reparații efective (sub forma reducerii pedepsei sau compensației bănești) persoanelor care au fost deținute în condiții necorespunzătoare, fără a fi necesară parcurgerea unui proces separat în fața instanțelor internaționale. Art. 473² CPP reglementează condițiile, procedura și criteriile în baza cărora o instanță poate admite o cerere privind acordarea unei compensații pentru detenția în condiții necorespunzătoare. Cererea poate fi formulată atât în cursul procesului penal, cât și separat, în baza unei proceduri simplificate, instanța urmând să evalueze durata detenției, condițiile concrete în care a fost executată pedeapsa, precum și eventualele măsuri de remediere deja aplicate.

Prin modificările operate la 22 august 2023, au fost aduse ajustări importante mecanismului, inclusiv în ceea ce privește:

- definirea mai clară a criteriilor de evaluare a condițiilor de detenție;
- consolidarea procedurii de examinare a cererilor;
- instituirea unor termene mai clare pentru depunerea și soluționarea cererilor;
- clarificarea formelor de compensație aplicabile (reducerea pedepsei sau despăgubiri bănești).

Aceste modificări urmăresc armonizarea legislației naționale cu jurisprudența CEDO și eficientizarea accesului la remedii interne efective, în vederea prevenirii condamnărilor repetitive împotriva Republicii Moldova.

- **Importanța modificărilor legislative din 22 august 2023 (Legea nr. 245 din 31.07.2023)**

Modificările operate prin Legea nr. 245 din 31.07.2023 (în vigoare la data de 22.08.2023) au o importanță majoră în consolidarea și eficientizarea mecanismului compensatoriu reglementat de art. 473² Cod de Procedură Penală al Republicii Moldova. Aceste ajustări legislative au fost adoptate în contextul necesității alinierii mai riguroase a cadrului normativ național la standardele internaționale privind respectarea drepturilor persoanelor aflate în detenție, în special celor prevăzute de articolul 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (interzicerea torturii și a tratamentelor inumane sau degradante).

Importanța principală a acestor modificări constă în:

1. **Clarificarea noțiunii de "condiții necorespunzătoare de detenție"** – Legea introduce criterii mai detaliate pentru evaluarea condițiilor de detenție, cum ar fi spațiul personal insuficient, lipsa igienei, accesul limitat la lumină naturală, lipsa ventilației sau a asistenței medicale corespunzătoare.
2. **Îmbunătățirea procedurii de examinare a cererilor compensatorii** – Modificările au stabilit termene procedurale clare și reguli precise privind competența instanțelor, dreptul de sesizare și modul de analiză a probelor, reducând astfel ambiguitățile anterioare și asigurând o mai bună predictibilitate juridică.
3. **Diversificarea formelor de compensare** – Legea reiterează și consolidează posibilitatea de reducere a pedepsei sau, alternativ, acordarea unei compensații bănești, oferind instanțelor un cadru flexibil pentru repararea prejudiciilor suferite de către deținuți.
4. **Consolidarea caracterului de remediu intern efectiv** – Prin aceste modificări, mecanismul compensatoriu a fost îmbunătățit pentru a corespunde cerințelor Curții Europene a Drepturilor Omului privind existența unor căi interne eficiente de

reparare a încălcărilor drepturilor fundamentale, contribuind astfel la prevenirea condamnărilor internaționale împotriva Republicii Moldova.

5. **Eficientizarea administrării justiției** – Prin crearea unui cadru procedural mai clar și coerent, modificările facilitează activitatea instanțelor și reduc riscul pronunțării unor hotărâri contradictorii sau neuniforme.

Astfel, concluzionăm că, modificările operate prin Legea nr. 245 din 31.07.2023 au un rol esențial în consolidarea sistemului de protecție a drepturilor persoanelor private de libertate, asigurând un echilibru mai bun între imperativele justiției penale și respectarea demnității umane.

• **Rolul Judecătoriei Chișinău în aplicarea mecanismului compensatoriu**

Judecătoria Chișinău (sediul Ciocana) are un rol esențial în implementarea practică a mecanismului compensatoriu prevăzut de art. 473² din Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova. Instanța dispune de competențe de a examina cererile privind compensarea detenției în condiții necorespunzătoare, iar activitatea sa reflectă direct eficiența și coerența acestui mecanism la nivel național.

Astfel, Judecătoriei Chișinău (sediul Ciocana) îi revin următoarele responsabilități la examinarea cererilor compensatorii:

- ✓ Să analizează cererile formulate de persoanele aflate în detenție sau care au fost deținute anterior, în vederea obținerii unei compensații bănești sau a reducerii pedepsei, în cazul în care se constată că acestea au fost supuse la condiții inumane sau degradante de detenție.
- ✓ Să evalueze probele ce demonstrează existența condițiilor necorespunzătoare (ex. rapoarte ale administrației penitenciare, fotografii, declarații, constatări medicale etc.), precum și durata și gravitatea încălcării.
- ✓ Să aplice criteriile prevăzute în legislația națională, inclusiv cele modificate prin Legea nr. 245 din 31.07.2023, în conformitate cu standardele Curții Europene a Drepturilor Omului, pentru a asigura o interpretare coerentă și compatibilă cu dreptul internațional.
- ✓ Să asigure uniformitatea practicii judiciare. Întrucât Judecătoria Chișinău este una dintre cele mai solicitate instanțe din țară, soluțiile pe care le pronunță pot avea un rol modelator asupra practicii naționale. Analiza deciziilor sale contribuie la identificarea tendințelor și eventualelor neconcordanțe în aplicarea art. 473² CPP.

2. Cadrul normativ

➤ Articolele 473²⁻⁴ din Codul de procedură penală a Republicii Moldova au fost introduse prin Legea nr.272 din 29 noiembrie 2018 (în vigoare din 01 ianuarie 2019) și aveau următorul conținut:

Articolul 473². Plângerea împotriva administrației instituției penitenciare referitoare la condițiile de detenție care afectează grav drepturile condamnatului sau ale prevenitului

(1) Plângerea împotriva administrației instituției penitenciare referitoare la condițiile de detenție care, conform jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, afectează drepturile condamnatului sau ale prevenitului, garantate de art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, poate fi înaintată de către condamnat sau prevenit, personal sau prin intermediul unui avocat, la instanța de judecată

în a cărei rază teritorială se află instituția penitenciară în care se deține condamnatul sau prevenitul ori, după caz, din care a fost eliberat.

(2) Plângerea referitoare la condițiile de detenție menționate la alin.(1) trebuie să conțină datele privind perioada și locul detenției, precum și descrierea detaliată a condițiilor materiale care afectează grav drepturile condamnatului sau ale prevenitului, cu solicitarea de a obliga administrația instituției penitenciare să înlăture condițiile materiale contestate. La plângere pot fi anexate explicațiile altor condamnați sau preveniți, copiile plângerilor anterioare, adresate administrației instituției penitenciare sau autorităților de supraveghere, și răspunsurile lor, alte probe relevante. Concomitent cu depunerea plângerii, se expediază o copie a acesteia, cu anexarea materialelor respective, către organul care pune în executare sentința sau încheierea.

(3) Condamnații care au fost deținuți cel puțin 10 zile în condiții contrare prevederilor art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, drepturi care reies din obligația statului de a asigura condițiile de detenție, pot solicita, cu titlu de despăgubiri, reducerea pedepsei.

(4) În cazul în care partea neexecutată din pedeapsă nu permite deducerea integrală a reducerii pedepsei sau perioada încălcării condițiilor de detenție este mai mică de 10 zile, în privința perioadei rămase condamnatul poate solicita despăgubire în valoare bănească.

(5) Plângerea referitoare la condițiile de detenție care afectează grav drepturile condamnatului sau ale prevenitului se depune pe parcursul detenției în condiții contrare prevederilor art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau în termen de 6 luni de la data când nu mai sunt deținuți în astfel de condiții, dar nu mai târziu de 4 luni de la eliberarea lor din locul de detenție.

Articolul 473³. Examinarea plângerii referitoare la condițiile de detenție care afectează grav drepturile condamnatului sau ale prevenitului și sarcina probațiunii

(1) Plângerea referitoare la condițiile de detenție care afectează grav drepturile condamnatului sau ale prevenitului se examinează de către judecătorul de instrucție, cu participarea condamnatului sau a prevenitului și, după caz, a avocatului acestuia și a reprezentantului administrației instituției penitenciare.

(2) Sarcina probațiunii lipsei de încălcare a condițiilor de detenție invocate de condamnat sau prevenit și a lipsei suportării unui prejudiciu moral îi revine reprezentantului administrației instituției penitenciare.

(3) Pentru examinarea plângerii, reprezentantul administrației instituției penitenciare prezintă instanței de judecată în scris, în termen de 10 zile, un raport în care răspunde la toate pretențiile invocate de condamnat sau prevenit în plângere, cu menționarea măsurilor întreprinse pentru înlăturarea condițiilor de detenție contestate, dacă asemenea măsuri au fost întreprinse. Copia raportului și a materialelor anexate la acesta se înmânează condamnatului sau, după caz, prevenitului care a depus plângerea de către reprezentantul administrației instituției penitenciare.

(4) Termenul maxim de examinare a plângerii referitoare la condițiile de detenție care afectează grav drepturile condamnatului sau ale prevenitului este de 3 luni.

Articolul 473⁴. Soluția instanței de judecată

(1) La evaluarea condițiilor de detenție, instanța de judecată dă apreciere atât probelor prezentate de părți, cât și rapoartelor instituțiilor naționale și internaționale în domeniu.

(2) La evaluarea condițiilor de detenție, instanța de judecată ține cont de efectele cumulative ale condițiilor generale raportate la caracteristicile individuale respective ale condamnatului sau ale prevenitului, precum și de perioada în care condamnatul sau prevenitul a fost deținut în condițiile contestate.

(3) În urma constatării faptului că condamnatul sau prevenitul a fost deținut în condiții contrare prevederilor art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, instanța de judecată obligă administrația instituției penitenciare să înlăture condițiile precare de detenție, stabilindu-i un termen concret, care nu va depăși 15 zile, după expirarea căruia instituția penitenciară informează instanța de judecată despre executarea încheierii.

(4) În cazul constatării circumstanțelor prevăzute la art.473² alin.(3), instanța de judecată dispune reducerea pedepsei condamnatului, calculându-se de la 1 la 3 zile de reducere pentru 10 zile de detenție în condiții precare calculate cumulativ.

(5) În cazul constatării circumstanțelor prevăzute la art.473² alin.(3), instanța de judecată dispune reducerea pedepsei în condițiile alin.(4) din prezentul articol, iar în privința perioadei rămase, dispune, cu titlu de despăgubire, încasarea în favoarea condamnatului a sumei bănești în mărime de până la 2 unități convenționale pentru fiecare zi în care condamnatul a suferit încălcarea condițiilor de detenție, precum și a costurilor și cheltuielilor aferente.

(6) În cazul constatării circumstanțelor prevăzute la art.473² alin.(3), preveniții sunt despăgubiți în conformitate cu art.385 alin.(5) și (6) sau, după caz, aceștia pot înainta o acțiune civilă.

(7) Reducerea pedepsei sau, după caz, încasarea despăgubirii în valoare bănească, prevăzute la alin.(4) și (5), se efectuează indiferent de confirmarea sau neconfirmarea vinovăției organului care pune în executare sentința sau încheierea ori a persoanelor publice din cadrul acestui organ.

(8) Dacă nu se constată încălcări ale prevederilor art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în cadrul executării pedepsei sau al detenției preventive, instanța de judecată dispune respingerea plângerii.

(9) Încheierea adoptată în condițiile prezentului articol este executorie imediat, însă poate fi atacată cu recurs la curtea de apel de către părți, în termen de 10 zile de la data pronunțării, prin intermediul instanței de fond. În cazul încasării mijloacelor bănești, încheierea instanței de judecată se execută în condițiile prevăzute de Codul de executare.”

➤ Ulterior, prin Legea nr. 245 din 31 iulie 2023 (în vigoare din 22 august 2023), au fost operate modificări semnificative asupra acestor articole. Astfel, articolele 473²⁻⁴ CPP au fost completate și reformulate, având următorul conținut:

Articolul 473². Plângerea împotriva administrației instituției penitenciare referitoare la condițiile de detenție care afectează grav drepturile condamnatului

(1) Plângerea împotriva administrației instituției penitenciare referitoare la condițiile de detenție care, conform jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, afectează drepturile condamnatului, garantate de art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, poate fi înaintată de către condamnat, personal sau prin intermediul unui avocat, la instanța de judecată în a cărei rază teritorială se află instituția penitenciară în care se deține condamnatul, după caz, din care a fost eliberat.

(2) Plângerea referitoare la condițiile de detenție menționate la alin.(1) trebuie să conțină datele privind perioada și locul detenției, precum și descrierea detaliată a condițiilor materiale care afectează grav drepturile condamnatului, cu solicitarea de a obliga administrația instituției penitenciare să înlăture condițiile materiale contestate. La plângere pot fi anexate explicațiile altor condamnați sau preveniți, copiile plângerilor anterioare, adresate administrației instituției penitenciare sau autorităților de supraveghere,

și răspunsurile lor, alte probe relevante. Concomitent cu depunerea plângerii, se expediază o copie a acesteia, cu anexarea materialelor respective, către organul care pune în executare sentința sau încheierea.

(2¹) În cazul în care plângerea depusă nu corespunde cerințelor prevăzute la alin.(2), judecătorul de instrucție stabilește condamnatului un termen rezonabil, dar nu mai mare de 30 de zile, pentru înlăturarea neajunsurilor.

(2²) Dacă condamnatul îndeplinește în termen toate cerințele din încheierea judecătorului de instrucție, plângerea se consideră depusă la data prezentării inițiale. În caz contrar, plângerea se declară inadmisibilă.

(2³) Verificarea condițiilor de admisibilitate se efectuează de judecătorul de instrucție din oficiu. Plângerea se declară inadmisibilă și în următoarele cazuri:

a) există o hotărâre judecătorească definitivă cu privire la soluționarea chestiunii privind despăgubirea condamnatului pentru detenția în condiții contrare art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale pentru aceleași perioade;

b) există o hotărâre a Curții Europene a Drepturilor Omului cu privire la soluționarea chestiunii privind despăgubirea condamnatului pentru detenția în condiții contrare art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale pentru aceleași perioade;

c) plângerea a fost depusă după expirarea termenului prevăzut la alin.(5);

d) plângerea a fost depusă de o persoană fără împuterniciri în acest sens;

e) la aceeași sau la altă instanță de judecată se examinează plângerea condamnatului care are ca obiect aceleași perioade de detenție. În acest caz, inadmisibilitatea se declară de instanța sesizată ultima.

(2⁴) Încheierea privind declararea plângerii inadmisibile poate fi atacată cu recurs de către părți în termen de 10 zile de la data la care au luat cunoștință de aceasta.

(2⁵) Declararea plângerii inadmisibile în baza temeiurilor prevăzute la alin.(2³) lit.a)– c) exclude posibilitatea depunerii repetate a plângerii cu același obiect.

(3) Condamnații care au fost deținuți cel puțin 10 zile în condiții contrare prevederilor art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, drepturi care reies din obligația statului de a asigura condițiile de detenție, pot solicita, cu titlu de despăgubiri, reducerea pedepsei.

(4) În cazul în care partea neexecutată din pedeapsă nu permite deducerea integrală a reducerii pedepsei sau perioada încălcării condițiilor de detenție este mai mică de 10 zile, în privința perioadei rămase condamnatul poate solicita despăgubire în valoare bănească.

(5) Plângerea referitoare la condițiile de detenție care afectează grav drepturile condamnatului se depune pe parcursul detenției în condiții contrare prevederilor art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau în termen de 6 luni de la data când nu mai sunt deținuți în astfel de condiții, dar nu mai târziu de 4 luni de la eliberarea lor din locul de detenție.

Articolul 473³. Examinarea plângerii referitoare la condițiile de detenție care afectează grav drepturile condamnatului și sarcina probațiunii

(1) Plângerea referitoare la condițiile de detenție care afectează grav drepturile condamnatului se examinează de către judecătorul de instrucție, cu participarea condamnatului și, după caz, a avocatului acestuia și a reprezentantului administrației instituției penitenciare.

(2) Sarcina probațiunii lipsei de încălcare a condițiilor de detenție invocate de condamnat și a lipsei suportării unui prejudiciu moral îi revine reprezentantului administrației instituției penitenciare.

(3) Pentru examinarea plângerii, reprezentantul administrației instituției penitenciare prezintă instanței de judecată în scris, în termen de 30 zile, un raport în care răspunde la toate pretențiile invocate de condamnat în plângere, cu menționarea măsurilor întreprinse pentru înlăturarea condițiilor de detenție contestate, dacă asemenea măsuri au fost întreprinse. Copia raportului și a materialelor anexate la acesta se înmânează condamnatului care a depus plângerea de către reprezentantul administrației instituției penitenciare.

(4) Termenul maxim de examinare a plângerii referitoare la condițiile de detenție care afectează grav drepturile condamnatului este de 3 luni. În termenul maxim de 3 luni nu se include termenul acordat condamnatului pentru detalierea pretențiilor.

Articolul 473⁴. Soluția instanței de judecată

(1) La evaluarea condițiilor de detenție, instanța de judecată dă apreciere atât probelor prezentate de părți, cât și rapoartelor instituțiilor naționale și internaționale în domeniu.

(2) La evaluarea condițiilor de detenție, instanța de judecată ține cont de efectele cumulative ale condițiilor generale raportate la caracteristicile individuale respective ale condamnatului, precum și de perioada în care condamnatul a fost deținut în condițiile contestate.

(3) În urma constatării faptului că condamnatul a fost deținut în condiții contrare prevederilor art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, instanța de judecată obligă administrația instituției penitenciare să înlăture condițiile precare de detenție, stabilindu-i un termen concret, care nu va depăși 15 zile, după expirarea căruia instituția penitenciară informează instanța de judecată despre executarea încheierii.

(4) În cazul constatării circumstanțelor prevăzute la art.473² alin.(3), instanța de judecată dispune reducerea pedepsei condamnatului, calculându-se de la 1 la 2 zile de reducere pentru 10 zile de detenție în condiții precare calculate cumulativ. Instanța de judecată poate rotunji în favoarea condamnatului termenul de pedeapsă constatat ca fiind executat în condiții contrare prevederilor art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, pentru a deduce integral acest termen din termenul rămas neexecutat.

(5) În cazul constatării circumstanțelor prevăzute la art.473² alin.(3), instanța de judecată dispune reducerea pedepsei în condițiile alin.(4) din prezentul articol, iar în privința perioadei rămase, dispune, cu titlu de despăgubire, încasarea în favoarea condamnatului, din contul bugetului de stat, a sumei bănești în mărime de până la 2 unități convenționale pentru fiecare zi de detenție în condiții precare, precum și a costurilor și cheltuielilor aferente.

(5¹) În cazul constatării faptului că condamnatul a fost deținut în condiții contrare prevederilor art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și perioada încălcării condițiilor de detenție este mai mică de 10 zile, instanța de judecată dispune, cu titlu de despăgubire, încasarea în favoarea condamnatului a sumei bănești în mărime de până la 2 unități convenționale pentru fiecare zi de detenție în condiții precare.

(6) În cazul constatării circumstanțelor prevăzute la art.473² alin.(3), persoanele condamnate la detenție pe viață nu pot solicita, cu titlu de despăgubiri, reducerea pedepsei, dar pot înainta o acțiune civilă.

(7) Reducerea pedepsei sau, după caz, încasarea despăgubirii în valoare bănească, prevăzute la alin.(4) și (5), se efectuează indiferent de confirmarea sau neconfirmarea vinovăției organului care pune în executare sentința sau încheierea ori a persoanelor publice din cadrul acestui organ.

(8) Dacă nu se constată încălcări ale prevederilor art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în cadrul executării pedepsei, instanța de judecată dispune respingerea plângerii.

(9) Încheierea adoptată în condițiile prezentului articol este executorie imediat, însă poate fi atacată cu recurs la curtea de apel de către părți, în termen de 15 zile de la data pronunțării, prin intermediul instanței de fond. În cazul încasării mijloacelor bănești, încheierea instanței de judecată se execută în condițiile prevăzute de Codul de executare.

(10) Pedepsa redusă în condițiile alin.(4) constituie pedeapsă efectiv executată.

➤ Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO) referitoare la condițiile inumane sau degradante de detenție și anume articolul 3 al Convenției Europene a Drepturilor Omului, care prevede:

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

3. Metodologia raportului

Perioada examinată cuprinde intervalul de timp dintre 1 septembrie 2023 și 31 decembrie 2024, în care au fost analizate cauzele examinate de Judecătoria Chișinău (sediul Ciocana) privind aplicarea mecanismului compensatoriu pentru condiții necorespunzătoare de detenție, în contextul modificărilor legislative intrate în vigoare la 22 august 2023.

Baza de date analizată în cadrul acestui raport este constituită din totalitatea dosarelor examinate de către Judecătoria Chișinău (sediul Ciocana), care au avut ca obiect aplicarea mecanismului compensatoriu reglementat de art. 473² din Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova. Aceste dosare vizează cererile formulate de persoanele private de libertate, prin care se solicită acordarea unei compensații pentru detenția în condiții necorespunzătoare. Analiza a inclus atât hotărârile adoptate, cât și modul de soluționare a cererilor în perioada de referință, cu scopul de a identifica tendințele, practicile judiciare și eventualele dificultăți întâmpinate în aplicarea acestui mecanism.

Criteriile de selecție a cauzelor incluse în analiza prezentului raport au fost următoarele:

1. **Competența materială și teritorială** – au fost selectate doar cauzele examinate de Judecătoria Chișinău (sediul Ciocana), în calitatea sa de instanță competentă să soluționeze cererile privind aplicarea mecanismului compensatoriu pentru condiții necorespunzătoare de detenție.
2. **Obiectul cauzei** – au fost incluse exclusiv dosarele care au avut ca obiect cereri de compensare pentru încălcarea drepturilor persoanelor private de libertate, conform art. 473² Cod de Procedură Penală.
3. **Perioada de referință** – au fost analizate doar cauzele examinate în perioada 1 septembrie 2023 – 31 decembrie 2024, pentru a reflecta impactul și aplicarea modificărilor legislative din 22 august 2023.

4. **Stadiul procesual** – au fost luate în considerare doar cauzele soluționate prin încheieri motivate, excluzând cauzele în curs de examinare sau cele respinse din motive de inadmisibilitate procedurală.

Pentru realizarea analizei, au fost utilizate o serie de instrumente menite să asigure o evaluare atât cantitativă, cât și calitativă a modului în care Judecătoria Chișinău (sediul Ciocana) a aplicat mecanismul compensatoriu prevăzut de art. 473² CPP.

În primul rând, a fost întocmit un tabel (*Anexă* la prezentul raport) care conține mai multe informații despre cauză și mersul examinării. Acesta include date relevante precum numărul dosarului, denumirea dosarului, data înregistrării și soluționării, numele judecătorului, soluția finală a instanței, precum și deciziile instanței ierarhic superioare și erorile stabilite de către aceasta la examinarea cauzelor de către instanța de fond. Acest tabel a permis stabilirea numărului de cereri examinate în intervalul de timp vizat, variațiile cuantumului compensațiilor acordate, precum și diferențele în practica judiciară între completurile de judecată din cadrul instanței, raportul dintre cererile admise și cele respinse, rata încheierilor contestate, menținute și casate,

Pe lângă abordarea cantitativă, analiza a inclus și o componentă calitativă, prin examinarea detaliată a hotărârilor judecătorești. Această analiză a vizat calitatea motivării soluțiilor, modul în care au fost interpretate și aplicate dispozițiile legale, coerența argumentelor prezentate de instanță, precum și măsura în care au fost respectate principiile jurisprudenței naționale și internaționale, inclusiv ale Curții Europene a Drepturilor Omului. De asemenea, au fost identificate eventuale practici neuniforme și aspecte problematice în aplicarea mecanismului compensatoriu.

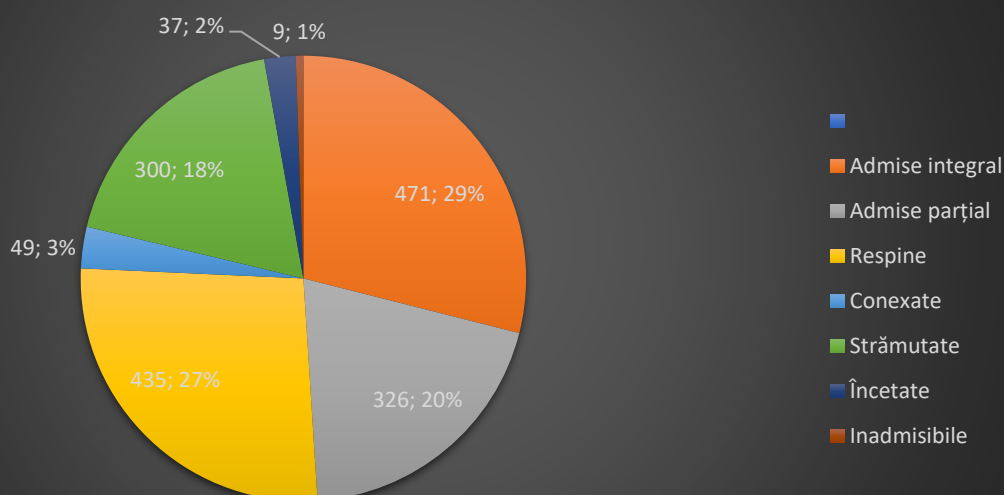
4. Informația privind datele statistice

Date privind rezultatul examinării cauzelor

Indicator	Nr. cauze	%
Cereri examinate (total)	1617	100
Cereri admise integral	471	29,1
Cereri admise parțial	326	20,1
Cereri respinse	435	26,9
Conexate	49	3
Strămutate	300	18,6
Încetate	27	1,7
Inadmisibile	9	0,6

Dacă să analizăm datele din tabelul de mai sus, putem concluziona că aproape jumătate din cereri (49,2%) au fost admise integral sau parțial, ceea ce sugerează că un număr mare de cereri au fost bine întemeiate. Procentul foarte mic de cereri inadmisibile (0,6%) indică o bună pregătire juridică a părților sau a reprezentanților lor. Procentul cererilor de strămutare (18,6%) este relativ mare și se datorează în mare parte migrării deținuților dintr-un penitenciar în altul, ceea ce atrage după sine modificarea instanței competente și, implicit, strămutarea dosarului. Totodată, cererile admise integral (29,1%) și cele respinse (26,9%) sunt într-un echilibru relativ, ceea ce poate sugera o justiție echitabilă în adoptarea soluțiilor.

Rezultatul examinării

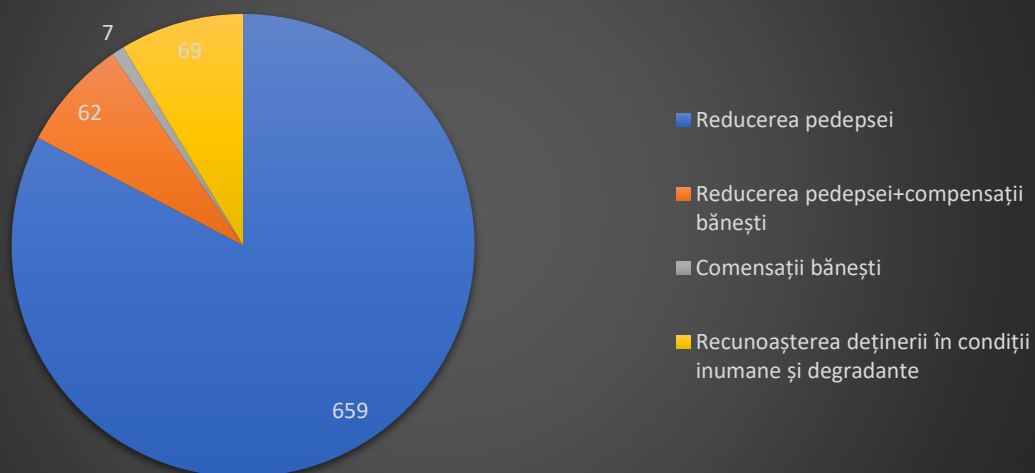

Date privind categoria compensației acordate

Indicator	Nr. cauze	%
Reducerea pedepsei	659	82,7
Reducerea pedepsei + compensații bănești	62	7,8
Compensații bănești	7	0,8
Recunoașterea deținerii în condiții inumane și degradante	69	8,7
Total:	797	100

În ceea ce privește compensațiile acordate este de menționat că, mecanismul de compensații pentru detenția în condiții inumane funcționează aproape exclusiv prin reducerea pedepsei. Compensația monetară se acordă doar pentru zilele care nu se puteau compensa prin reducerea pedepsei (număr de zile mai mic de 10) în cuantum de 1 u.c., adică 50 lei pentru fiecare zi de încălcare a condițiilor de detenție, în lipsa posibilității de reducere a pedepsei. Cele 69 de cazuri în care nu s-a acordat compensație, deși s-a recunoscut detenția în condiții degradante nu reflectă o lipsă de voință a instanțelor, ci o limitare procedurală generată de formulare a cererilor și de faptul că reclamantii erau deja eliberați din detenție. Totuși, în dispozitivul încheierii, reclamantii sunt informați că sunt în drept să se adreseze cu acțiune separată în procedura contencioasă în vederea reparării prejudiciului cauzat pentru condiții precare de detenție care contravin prevederilor art. 3 CEDO.

Categoria compensației

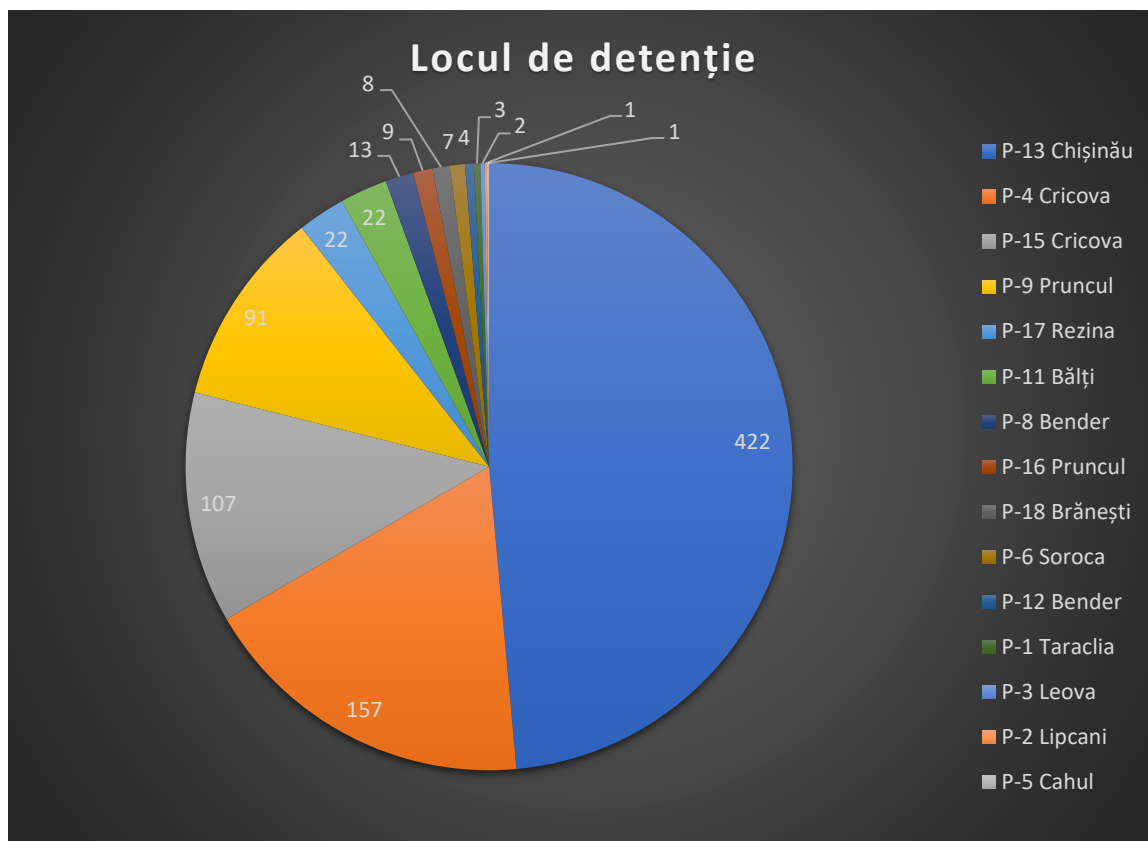

Date privind locurile de detenție invocate

Indicator	Nr. cauze	%
Penitenciarul nr.13 Chișinău	422	48,5
Penitenciarul nr.4 Cricova	157	18
Penitenciarul nr.15 Cricova	107	12,3
Penitenciarul nr.9 Pruncul	91	10,4
Penitenciarul nr.17 Rezina	22	2,5
Penitenciarul nr.11 Bălți	22	2,5
Penitenciarul nr.8 Bender	13	1,5
Penitenciarul nr.16 Pruncul	9	1
Penitenciarul nr.18 Brănești	8	0,9
Penitenciarul nr.6 Soroca	7	0,8
Penitenciarul nr.12 Bender	4	0,4
Penitenciarul nr.1 Taraclia	3	0,3
Penitenciarul nr.3 Leova	2	0,2
Penitenciarul nr.2 Lipcani	1	0,1
Penitenciarul nr.5 Cahul	1	0,1
Total:	869	

Așa dar, cel mai mare număr de cereri prin care se invocă condițiile de detenție degradante se atribuie la Penitenciarul nr.13 Chișinău, nr.4 Cricova, nr.15 Cricova și nr.9 Pruncul și se explică prin faptul că acestea se află în raza de competență a Judecătoriei Chișinău. Totodată, penitenciarele vizate sunt cel mai frecvent utilizate pentru arest preventiv și executarea pedepselor, mai ales în dosare penale de rezonanță.

Această concentrare nu înseamnă neapărat că doar aceste 4 penitenciare au probleme, ci mai degrabă că sunt mai vizibile și mai frecvent implicate în procese judiciare.

5. Soluțiile adoptate de instanța de recurs pe marginea încheierilor prin care s-au admis cererilor privind acordarea compensațiilor pentru deținerea în condiții de detenție inumane și degradante

În Republica Moldova, ca și în multe alte state europene, a fost recunoscută problema condițiilor precare de detenție, adesea contrare standardelor impuse de Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO), în special art. 3 – interzicerea torturii și a tratamentelor inumane sau degradante.

Pentru a remedia situația, sistemul juridic moldovenesc a adoptat un mecanism național de compensare pentru persoanele care se dețin sau care s-au deținut în astfel de condiții, permițând acestora să solicite reducerea pedepsei și/sau despăgubiri bănești pentru deținerea în condiții contrare standardelor impuse de Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Care este rolul instanței de recurs întru supravegherea respectării acestui mecanism?

Curtea de apel analizează legalitatea și temeinicia încheierilor pronunțate de către instanța de fond pe marginea cererilor de compensare pentru deținerea în condiții de detenție inumane și degradante.

Aceasta se pronunță asupra respectării procedurii de examinare; corectitudinii cuantificării compensației; aplicării corecte a jurisprudenței CEDO; existenței sau inexistenței condițiilor inumane în mod justificat prin probe prin următoarele tipuri de soluții:

a) Menținerea încheierii primei instanțe

- Dacă instanța de fond a respectat procedura și a aplicat corect criteriile de evaluare (durata detenției, spațiul disponibil, accesul la igienă, ventilația etc.), atunci recursul este respins ca nefondat.

b) Admiterea recursului, casarea încheierii și remiterea cauzei la rejudecare în alt complet de judecată

- Dacă se constată vicii de procedură (ex: lipsa citării părților, lipsa motivării suficiente, neadministrarea probelor relevante), instanța poate casa încheierea și poate trimite cauza spre rejudecare ori poate examina în fond și pronunța o hotărâre nouă.

c) Casarea încheierii primei instanțe cu pronunțarea unei noi hotărâri

Rata recursurilor

Indicator	Nr.	%
Încheieri pronunțate (total)	797	100
Recursuri declarate (total)	366	45,9

Indicator	Nr.	% (din numărul recursurilor declarate)
Menținute	146	39,9
Casate	29	7,9
În examinare	191	52,2

Astfel, din datele analizate se relevă faptul că, aproape jumătate din încheierile pronunțate (45,9%) sunt atacate cu recurs, ceea ce poate indica un nivel relativ ridicat de nemulțumire de către una din părți față de soluțiile primei instanțe. Până în prezent se atestă o rată scăzută a numărului de încheieri casate: doar 7,9% din recursuri au dus la casarea încheierilor. Totuși, cu 52,2% din recursuri încă în examinare, acest procent se poate modifica. Menținerea soluției de fond este relativ frecventă: aproape 40% dintre recursuri au fost respinse, menținând decizia instanței de fond.

Deși, un număr considerabil de încheieri sunt atacate cu recurs, până în prezent, doar un procent modest dintre acestea au fost casate. Totuși, având în vedere că mai mult de jumătate din recursuri se află încă în examinare, rata reală a casărilor poate crește pe măsură ce aceste cauze sunt soluționate.

Erorile frecvent constatate de către instanța de recurs la examinarea de către instanța de fond a cererilor privind acordarea compensațiilor pentru deținerea în condiții de detenție inumane și degradante

Odată cu intrarea în vigoare a Legii nr. 245 din 31 iulie 2023, legislația procesual penală a Republicii Moldova a suferit o modificare semnificativă, prin instituirea unui mecanism eficient de compensare pentru detenția executată în condiții inumane sau degradante, în conformitate cu jurisprudența constantă a Curții Europene a Drepturilor Omului. Legea nu are ca scop repararea prejudiciului moral în sens tradițional, ci oferă o formă specifică de remediere, sub forma reducerii duratei pedepsei sau a acordării unei compensații bănești pentru perioada deja executată în asemenea condiții.

Acest nou cadru legal a fost menit să asigure un remediu intern efectiv, în conformitate cu exigențele articolului 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Totuși, aplicarea sa în practică a generat multiple dificultăți, în special în faza de fond a examinării cererilor. Instanțele de recurs au identificat frecvent erori privind interpretarea noțiunii de „condiții inumane sau degradante”, stabilirea corectă a perioadei compensabile, aplicarea criteriilor legale pentru evaluarea compensației, precum și respectarea garanțiilor procedurale ale persoanei condamnate, etc.

Analiza acestor erori este esențială pentru înțelegerea deficiențelor existente în practica judiciară și pentru uniformizarea aplicării noilor prevederi legale. În același timp, o astfel de analiză contribuie la consolidarea unui sistem de justiție penală aliniat standardelor europene și la garantarea efectivă a drepturilor persoanelor private de libertate.

Așa dar, în cele ce urmează, vor fi prezentate principalele categorii de erori constatate de către instanța de recurs la examinarea cauzelor ce vizează acordarea compensațiilor pentru executarea pedepsei în condiții necorespunzătoare de detenție, și anume:

1. **Aplicarea eronată a legii mai puțin favorabile.** Instanța de fond a aplicat mecanismul de reducere a pedepsei prevăzut de legea nouă (în vigoare de la 22.08.2023), care este mai defavorabilă condamnatului. Legea aplicabilă trebuia să fie cea în vigoare la data depunerii cererii, adică cea mai favorabilă. Normele compensatorii au caracter material și deci retroactivează în favoarea condamnatului (art. 10 Cod penal).
2. **Lipsa aprecierii condițiilor de detenție (art. 3 CEDO).** Instanța de fond nu a analizat condițiile de detenție invocate de autorul plângerii în coroborare cu poziția autorităților penitenciare, aspect relevant în raport cu interdicția tratamentelor inumane sau degradante.
3. **Calcul greșit al reducerii pedepsei.** Deși instanța recunoaște că reducerea pedepsei trebuia aplicată pentru întreaga perioadă în care condamnatul a fost deținut în penitenciar, reducerea efectivă s-a aplicat doar pentru perioada în care acesta avea calitatea de condamnat, omițând perioada în calitate de prevenit.
4. **Neexaminarea tuturor capetelor plângerii,** adică examinarea parțială a plângerii.
5. **Depășirea termenului legal de adresare.** Condamnatul a formulat plângerea privind condițiile de detenție abia în 2023, deși a fost eliberat din detenție în 2009. Astfel,

între momentul încetării pretinselor condiții inumane și depunerea plângerii au trecut aproximativ 14 ani, depășindu-se cu mult termenul legal de 6 luni (potrivit art. 473² alin. (5) CPP și jurisprudenței CEDO privind situațiile continue). În astfel de condiții, instanța a omis verificarea admisibilității plângerii. Totodată petiționarul nu a solicitat repunerea în termen iar instanța nu putea face acest lucru din oficiu, potrivit art. 234 alin. (1) CPP.

6. **Depășirea limitelor cererii formulate de petiționar.** Condamnatul a solicitat doar reducerea pedepsei, însă instanța de fond a dispus și compensarea materială fără a verifica dacă era îndreptățit la aceasta sau dacă trebuia să i se explice posibilitatea intentării unei acțiuni civile, conform art. 473⁴ CPP.
7. **Calcul eronat al perioadei de detenție.** Instanța de fond a efectuat greșit calculul matematic al perioadei în care petiționarul a fost deținut în calitate de condamnat.
8. **Examinarea superficială a cauzei de către instanța de fond** – Instanța de fond nu a analizat minuțios circumstanțele cauzei în raport cu probele administrate și nu s-a expus argumentat cu privire la plângerea condamnatului, ceea ce contravine obligației de a examina complet și obiectiv cauza (art. 448 CPP, art. 6 CEDO).
9. **Aplicarea unei măsuri de compensare imposibil de executat.** Prima instanță a dispus reducerea pedepsei în favoarea condamnatului, însă la data luării deciziei acesta era deja transferat într-un alt stat iar reducerea pedepsei nu mai putea fi pusă în aplicare de către autoritățile din Republica Moldova. Deși instanța a constatat încălcarea drepturilor condamnatului privind condițiile de detenție (contrare art. 3 din CEDO), nu a oferit un remediu efectiv, conform normelor legale (cum ar fi o compensație bănească prevăzută de art. 473⁴ alin. (5) CPP).
10. **Lipsa unei motivări corespunzătoare a hotărârii.** Instanța de fond nu a oferit o motivare clară, completă și logică pentru soluția sa, încălcând principiul transparenței, dreptul condamnatului la apărare și exigențele unui proces echitabil (art. 6 CEDO).
11. **Depășirea limitelor acțiunii.** Instanța de fond s-a pronunțat asupra unei perioade care nu a fost invocată de condamnat, respectiv perioada în care acesta s-a aflat în unul din penitenciare, acordându-i și reducerea pedepsei pentru această perioadă.
12. **Ignorarea limitelor de analiză fixate de condamnat.** Instanța s-a exprimat asupra condițiilor de detenție pentru perioade asupra cărora Curtea de Apel deja se pronunțase, aceasta trebuia să evite reanalizarea aspectelor deja judecate și să se limiteze la perioada explicit invocată de condamnat.

Așa dar, erorile constatate de către Curtea de Apel denotă dificultăți de adaptare a instanței de fond la noile mecanisme legale, dar și o necesitate de formare profesională, de elaborare a unei jurisprudențe unitare și de consolidare a practicii judiciare. Aplicarea corectă a acestor norme este esențială pentru garantarea unui remediu efectiv, în conformitate cu standardele europene privind protecția drepturilor persoanelor private de libertate.

CONCLUZII:

Aplicarea mecanismului compensatoriu reglementat de articolul 473² din Codul de procedură penală, în lumina modificărilor aduse prin Legea nr. 245 din 31 iulie 2023, reflectă eforturile sistemului judiciar din Republica Moldova de a răspunde exigențelor Convenției Europene a Drepturilor Omului și de a asigura un remediu intern efectiv pentru persoanele private de libertate care au fost supuse unor condiții inumane sau degradante de detenție.

Analiza generalizată a practicii Judecătoriei Chișinău (sediul Ciocana) pentru perioada 1 septembrie 2023 – 31 decembrie 2024 demonstrează o implicare activă a instanței în examinarea cererilor de compensare, precum și o receptivitate față de noile exigențe legislative și jurisprudențiale. Aproape jumătate dintre cererile examinate au fost admise, integral sau parțial, ceea ce indică atât o bună fundamentare juridică a solicitărilor, cât și o aplicare responsabilă a normelor legale de către judecători. Totodată, datele arată că remediul compensatoriu funcționează predominant prin reducerea pedepsei, în timp ce acordarea despăgubirilor bănești rămâne o soluție subsidiară și relativ rar aplicată.

Cu toate acestea, aplicarea noilor prevederi nu a fost lipsită de provocări. Instanța de fond s-a confruntat frecvent cu dificultăți în interpretarea corectă a legii mai favorabile, în determinarea exactă a perioadelor compensabile și în motivarea suficientă a soluțiilor. Erorile constatate de instanța de recurs evidențiază nevoia de consolidare a practicii judiciare și de perfecționare profesională continuă, în special în ceea ce privește aplicarea standardelor CEDO și gestionarea corectă a cererilor de natură compensatorie.

Pe acest fundal, este necesar un efort conjugat între instanțe, administrația penitenciară și factorii decizionali din domeniul justiției pentru a transforma mecanismul compensatoriu într-un instrument juridic eficient, previzibil și uniform aplicat. Mai mult decât un simplu instrument procedural, acest mecanism este un barometru al angajamentului statului față de demnitatea umană și față de principiile statului de drept. Asigurarea aplicării corecte, coerente și prompte a acestuia este nu doar o obligație legală, ci și o expresie a respectului pentru justiție și drepturile omului.

Prin urmare, în baza celor expuse supra,

se propune:

1. A aduce la cunoștință prezentul raport cu anexă judecătorilor specializați în examinarea materialelor judecătorului de instrucție.
2. A plasa prezentul raport pe pagina web a Judecătoriei Chișinău.

Coordonat:

Șefa Direcției generalizare a practicii judiciare și relații cu publicul, Jurminschi Natalia

Executat:

Șefa interimară a Secției generalizare și sistematizare a practicii judiciare, Nica Irina